(א)וספר מתא כולן כמותרין ועומדין דמי כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי ההוא שתלא דאמר להו הבו לי שבחאי דבעינא למיסק לארעא דישראל אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו הבו ליה שבחיה א"ל רבא איהו אשבח ארעא לא אשבח א"ל אנא פלגא דשבחא קאמינא לך א"ל עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא ושתלא פלגא השתא בעי למיתב מנתא לאריסא א"ל ריבעא דשבחא קאמינא סבר רב אשי למימר (א)ריבעא דהוא דנקא דאמר רב מניומי בריה דרב נחומי (ב)באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי לאסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסלקינן ליה כי היכי דלא נמטייה הפסד לבעל הבית אי אמרת בשלמא ריבעא דהוא דנקא שפיר אלא אי אמרת ריבעא ממש קא מטי ליה פסידא לבעל הבית פלגא דנקא א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה אנת מנתא דילך הב ליה לאריסא ואנא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אמר כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי (ה)גופא אמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי (א) איסתלוקי יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה כי היכי דלא ליפסוד בעל הבית אמר רב מניומי בריה דרב נחומי (ג)קופא סבא פלגא (ד)שטפה נהרא ריבעא (ה)ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש לחמש שנין אביי אמר (ה)פירא הוי רבא אמר קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות מיתיבי (ג)(ו)יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו כיצד יעשו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות מאי לאו יבש דומיא דנקצץ מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו וקתני ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא קרנא הוי לא נקצץ דומיא דיבש מה יבש בלא זמנו אף נקצץ בלא זמנו ת"ש (ד)(ז)נפלו לה גפנים וזיתים זקנים ימכרו

רש"י

א"ל אנא פלגא בשבחא קאמינא. כדרך שאר שתלים שאינן מסתלקין: **השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא.** כלומר כיון דמיסתלק לו בלא זמנו אמאי שקיל פלגא בשבחא עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא בפירות וזה היה עושה בה כל עבודתו כמשפט אריסין השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא עכשיו זה יטול כל המגיע לו וילך ועל בעל הבית ליטול עבודת הכרם ויצטרך לתתה לאריסא ודרך אריס שיורד לכרם נטוע ליטול שליש בפירות נמצא בעל הבית מפסיד שליש ממחציתו בכל שנה: **ריבעא דשבחא.** לקמן מפרש ואזיל: **סבר רב אשי למימר ריבעא.** דתרי תילתי המגיעין לבעל הבית משתוליא השליש שיצטרך ליתן לאריס שיורד לה דהוא דנקא בכל שבח הכרם כגון אם השבח ששה דינרים יוציא מהן שליש שעתיד ליתן לאריס נותרו ד' דינרין מהן יטול השתל דינר והיינו ריבעא במאי דמטא לבעל הבית דהוא דנקא דשבחא כוליה: **דנקא.** שתות: **דאמר רב מניומי באתרא דשקיל שתלא פלגא.** בפירות ועושה עבודה לעולם: **ואריסא תילתא.** אריס היורד לתוך הכרם גמורה ועובדה נוטל שליש בפירות: **האי שתלא דבעי איסתלוקי.** שיימינן ליה כי היכי דלא נפסיד בעל הבית כלומר מעיינין במילתא למיתב ליה כי היכי דלא נמטייה פסידא לבעל הבית בסילוק של זה: **אי אמרת בשלמא דנקא.** שקיל שתלא שפיר דכי הדר שקיל אריסיה תילתא הרי ג' דינרין בין שניהן פש ליה פלגא דבעל הבית כדהוה שקל עד השתא: **אלא אי אמרת ריבעא ממש.** דינר וחצי והאריס יטול שליש שהן ב' דינרין: **פסידא לבעה"ב.** חצי דינר ממחציתו: **ולימא ליה.** שתלא אנת מנתא דידך הב ליה לאריסא שיטרח בו החצי שלך שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מחלקי כפי המגיע לו והיינו ריבעא ממש דינר וחצי כילד טול אתה שלשה רבעי הכרם לחלקך מהן תתן השליש לאריס נמצאת אוכל כל השנה חצי פירות הכרם בלא יציאה: **מנתא דידי מאי דבעינא עבידנא ביה.** אני אמכור לאחרים הרביע המגיע לידי ולא שייך גבאי למיתן מנתא לאריסא דהא מזביננא ומסתלקנא הקונה ירד ויעשה ויאכל ואם באת לקנותו הרי אין עלי לעשות לך ותאכל את פירותי בחנם אם תתנהו לאריס ליסקול מיניה וביה שוה חצי דינר והדינר ישאר לך והיינו תרי תילתי שהרי עכשיו אתה קונה ממני. ולעולם ריבעא ממש קאמר רב פפא (ט)(ואין בעל הבית מפסיד כלום שעד עתה היה אוכל חצי הפירות ומעתה אוכל ב' שלישים דהיינו ד' דינרים): **כי מטית לשחיטת קדשים.** הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למסכת זבחים שהיא עמוקה תא אקשי לי ואתן לב לתרץ לפי שאלתך. ויש אומרים דחויי מדחיה ולא היא דעל כרחיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מדקאמר קסבר רב אשי למימר מכלל דמסקנא לאו הכי הוא: **קופא סבא פלגא.** גפן שהזקינה בכרם הרי הוא כשאר זמורות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא כשאר פירות דכיון דאורחה בהכי אדעתא דהכי נחת: **שטפה נהר.** ובאו לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה ושקיל ריבעא. שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוטף את הקרקע ומכחישו ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה.** משכן לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בנכייתא: **וקש.** הזקין וזמנו שהיה ראוי לכך: **פירא הוי.** עצים שבו ויטלם המלוה: **יבש האילן.** במשכנתא קאי: **מה נקצץ בזמנו.** שאין אדם קוצץ אילן שעושה פירות אלא בזמנו שחדל לו מעשות פרי: **בלא זמנו.** ומודה אביי בלא זמנו שחדל לעשות פרי דכיון דלאו אורחיה לאו פירא הוא ולאו אדעתא דהכי נחת: **נפלו לה.** לאשה. משניסת מת אביה ונפלו לה בירושה:

ימכרו

תוספות

(ו)**וספר** מתא כמותרין ועומדין. פי' בקונטרס משום דשבשתא כיון דעל על לכך חשיב פסידא דלא הדר וליתא דרבא גופיה אית ליה בפ' לא יחפור (ב"ב דף כא. ושם) דשבשתא ממילא נפקא אלא להכי קרי ליה הכא פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה שלימדו שיבושים נתבטל לו לימוד של אמת(ו):

(לעיל) **מסלקינן** להו בלא שבחא ולאו מילתא היא. פי' ריב"ן שלא אמר דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר כן ותימה דאם לא אמר מעולם למה הזכיר כל כך אמוראים רב הונא ואיתימא רב יהודה ואיתימא כו' וי"ל דרב יוסף לא הזכיר אלא אחד מהם ובני בית המדרש נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר:

רבא אמר קרנא הוי. וא"ת והא קופא סבא פלגא ודוחק לומר דפליג רבא אדרב מניומי וי"ל דקופא סבא פלגא משום דשתלא שקיל אפילו בגוף הקרקע פלגא וכי מסתלק בלא זמניה הוא דשקיל ריבעא משום דעליו לשלם אפילו מה שהבעל יצטרך ליתן לאריס שישמור חלקו שהיה מוטל על השתלא לשמור וכן שטפה נהרא ריבעא דאדעתא דהכי נחית שאם יסתלק בלא זימניה באיזה ענין שיסתלק שלא יקח אלא ריבעא וקופא סבא שאין עוד מה לשמור שקיל פלגא אבל הכא המלוה אין לו בגוף כלום אלא בפירות:

מה נקצץ בזמנו. דאין דרך לקצוץ שלא בזמנו ולהפסיד פירות ועוד דאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כו.) האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקציה ואית דגרסי איפכא יבש בזמנו ואין נראה לר"י:

לא מה יבש שלא בזמנו. יבש משמע שלא בזמנו מדלא קתני הזקין ואע"ג דהזקין נמי משמע שלא בזמנו כדאמרינן בסמוך אימא והזקינו הזקינו משמע בין בזמנו בין שלא בזמנו אבל יבש לא משמע אלא שלא בזמנו:

אף נקצץ שלא בזמנו. וא"ת ואמאי איצטריך למימר אף נקצץ שלא בזמנו והא מעיקרא לא פריך אלא מיבש דהוה דומיא דנקצץ אבל מנקצץ בזמנו לא פריך משום דאיכא למימר דנקצץ בזמנו היינו לאחר שיבש שלא בזמנו והשתא דשני ליה מיבש תו לא קשיא ליה לאביי וי"ל דמעיקרא נמי קשיא ליה מנקצץ דנקצץ משמע סתמא אחר שיבש בזמנו כמו שדרכו והא דקאמר מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו משום שרוצה להקשות משניהם אי נמי לא איצטריך אלא לאפוקי דלא נידוק איפכא נקצץ דומיא דיבש כדמשני בתר הכי:

נפלו לה זיתים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע ובעל אוכל פירות. אבל לא יקצוץ עצים אלמא קרנא הוי וקשה לאביי דאמר עצים פרי הוי במקום שאין פרי אחר ותימה דמאי פריך דהתם ע"כ מיירי שעושין קצת פירות מדפליג התם (ח)רבי יהודה ואמר לא תמכור מפני שבח בית אביה ומוקי ליה התם בשדה שאינה שלה ואי ליכא פירות כלל מה שבח בית אביה יש הלא בעל השדה לא יניחם לעמוד שם יותר אחר שנתייבשו והבעל יקוץ אותם לעצים וכן משמע נמי מעיקרא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בנפלו לה זיתים בשדה שלה ופליגי אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל ימכרם ופריך והא עבדים ושפחות זקנים דהוי כנפלו בשדה שאינה שלה ופליגי והנהו עבדים ושפחות ע"כ

כשעושין

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ו טור ש"ע ח"מ סי' של סעיף ג:

צא ג ד טוש"ע שם סעיף ד:

צב ה ו מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ה [רב אלפס כאן ועוד בפ"ו דף קיג.]:

צג ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה כג וחזר מפירושו שסם פסק כתנא קמא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יד:

מוסף רש"י

וספר מתא. המספר את אנשי העיר בתספורת (לעיל צז.) או לבלר (ב"ב כא:). **כמותרין ועומדין דמי.** שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתרייתא, אע"פ שלא התרו בו קודם לכן (שם). **כל פסידא דלא הדר.** כגון אלו, שמשתנבלה הבהמה או הרג המקיז והכותב כתב ספר תורה בטעות (שם). **דמשכין פרדיסא.** כרם, **לחבריה לעשר שנין.** שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעליה בלא מעות, דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דין בלא כסף (כתובות צה:). **יבש האילן או נקצץ.** מי שמישכן אילן לחבירו כי הני משכנתא דסורא דכתבי במשלם שנייא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף, **שניהם אסורים בו.** לבקע עצים ולשרוף, דאי שריף ליה לוה כליא קרנא דמלוה ואי שריף ליה מלוה כליא קרנא דלוה (לעיל עט.).

מסורת הש"ס

(א) [עי' פרש"י ותוס' ב"ב כא:], (ב) [עי' כתובות לה:], (ג) לעיל עט., (ד) כתובות עט:, (ה) ר"מ מ"ז ועי' רש"ל ות"ח, (ו) [מקרי דרדקי כמותרין ועומדין כל"ל], (ז) [וע"ע תוס' ב"ב כא. ד"ה בספר מתא], (ח) ס"א רשב"ג,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שתלא דבעי לאיסתלוקא:

גליון הש"ס

גמ' גופא א"ר מניומי. בשיטה מקובלת כ' בשם הרא"ש אע"פ שלא חידש בה דבר קאמר גופא (משום דבעי מימר) [מימר אחריתי דרב מינמוני] בה וכה"ג איתא בהגוזל קמא דף קי ע"א: